

Sahne

Hilmi KURTULMUŞ

© Yalova Kaymakamı'nın bir bölümünde sanatçılar toplu halde...

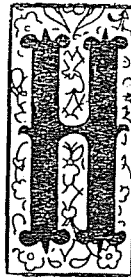
Tiyatro San'atına İğrenç Bir Tecavüz «Yalova Kaymakamı»

YAZAN: ORHAN KEMAL

SAHNEYE KOYAN: ULVI URAZ

OYNAYANLAR: URAZ TİYATROSU SANATÇILARI

HİKAYEDEN GERÇEĞE

aziramın sıcak ve ışıklı güneşi, Opera tiyatrosu'nun salonunda loş ve serindi; havasızdı da. Bir esrarlı sessizlik, çılgın ve gerçek alkışların bir zamanlar yankılandığı salonda, küskün ve unutkan bir yalnızlık içinde büyüyordu. Boş koltuklara arkasını, bir mağara ağzı karanlığındaki sahneye yüzünü dönmüş bir adam düşünüyordu.

Bu sahne, zaferlerle büyümüş, fiyaskolarla daralmış, yenilgilerle yorulmuş ama, dayanmıştı. Bu sahnede dev oyuncular daha devlenmiş; bu sahnede güçsüz ve çelimsiz oyuncular, şişirilmiş bir balon korkaklığı içinde sağa sola uçmuştu. Ve bu sahne, bir kez daha silkinip o eski zafer türkülerine dönebilecek miydi?

Sahne kenarına dirseklerini dayamış ve dalıp gitmiş olan adam, belki bunları düşünüyordu; düşünen adam Ulvi Uraz'dı.

Bu mevsim başlangıcında, bu tiyatronun Ulvi Uraz tarafından diriltileceğine umut bağlayanlar, yeni ve kitmiyecek bir zaferler silsilesinin başlayacağına inananlar olmuştu. Hele telif oyunlarını repertuvarına almak arzusu ve bu arzunun ısrar haline gelişi, yarınki Türk tiyatrosunun dourğa ulaşmasını isteyenlerce

bir minnet duygusuyla karşılanmıştı. Ama, inançların çok kolay ve birden yıkıldığı bir memlekette, Türkiyede bu inancın da kısa zamanda yıkıldığı görüldü. Ulvi Uraz, nedense bir büyük dönüş yaparak Tiyatro'dan 180 derece birden ayrılmış, bir kör labirentin içinde bocalamağa başlamıştı. Seçtiği eserler de ucuzdu, sudandı, güçsüzdü, hiç biri tiyatro değildi. Ve Uraz'ın tiyatrosu, bir yanı boş terazî kefesi sarsaklığını çoktan su yüzüne çıkarmış oldu.

Bir gün, bir reklâm furyası, belli ve yapma bir acelecilik içinde, son kozunu oynadı: Yalova Kaymakamı!..

TIYATRODAN ORTA OYUNA:

Yalova Kaymakamı, bir tiyatro eseri midir? Bu durumuyla bu soruya evet diyebilmek imkânsızdır. Giraudoux'un deyimiyle "mânevî ve artistik eğitimin tek yolu" olması gereken tiyatroyu bir yana bırakalım, en ilkel anlamıyla tiyatro eserinin temeli olan "karakter" lerin sallantıda olduğu - hattâ çoğu zaman bir çirkin replik veya espri uğruna harcanarak büsbütün yok edildiği - bölük börtük anılar panoraması hiç bir zaman bir tiyatro eseri olamaz. Kaldı ki, tiyatro eserlerinin dayandığı temel, karakterlerin sağlamlığı ve güven verici oluşu yanında, dil'dir; tiyatro yazarının dilini, bir kuyumcu titizliği ve kuşkusuz içinde işlemesi gerekir. Dil; tiyatro eserinin can damarı ve vazgeçilmez unsurudur. Argo, çirkin kelimeler ve bozuk repliklerin ancak, mecbur kaldığı zaman ve en hasis endişelerle dirhem dirhem kullanılmak gerekliliği, tiyatro yazarının, var sandığı hürriyetini sınırlar. Yalova Kaymakamı bu bakımdan da tiyatro eseri niteliğini taşıyamıyor ve maksathı bir şekilde Türk Dilinin seviyesizleştirmeğe, bayağı, bir kısırlık içinde yavanlaştırılmağa götürülmek istendiği açıkça görülüyor. Ayrıca zaman ve mekân bakımından da Yalova Kaymakamı, tiyatro eseri hüviyetini yitiriyor. Gerçi modern tiyatro zaman ve mekân anlayışını yıkmıştır. Ama bu, hiç bir zaman, zamanın ve mekânın karikatürize edilmesi gereğini doğurmaz. Tiyatronun tahammül edemediği şey, tiyatronun alaya alınmasıdır.

Bir odada başlayan oyun, hole, kapı önüne ve sokağa atlarken zaman, geri plânda bir şaşkın ışık bocalamasıyla dolaşiyor. Ve Şemsi İnkaya rolünün sallapati kabadayılığıyla birlikte iyice vuzuhlaşıyor. Bütün bunlar ise, Yalova Kaymakamı'nı bir tiyatro eseri değerinden alıp başarısız ve noksan bir ortaoyunu hüviyetine itiyor. Hatta yer yer, orta oyunlarının tekniğini, Yalova Kaymakamı'nda, boş yere aradığımız bile oluyor.

KARAKTERLERDEN OYUNCUYA:

Bir işçi çocuk, bir tacir.. gerçekte ve tiyatroda, tek yanlı bir kişinin yaşamış olması imkânsızdır. Bütünüyle iyi ya da bütünüyle kötü bir kişi ancak eski masallarda vardır. Yalova Kaymakamı'nı başarısızlığa götüren birinci karakter bu işçi çocuk ile tacir arasında olmuştur. Ve Şemsi İnkaya kendisine has tikleri ve anlayışı içinde bu karakteri ne kadar gerçekten uzak yapabilmek gerekiyorsa o kadar uzak yapabilmıştır. Yazarının büyük acemiliğine rağmen, çok rahat bir anlayış içinde oynanabilirdi.

Bu rolün mahiyeti ne idi? Zeki, sevimli bir kabadayı çocuk mu? Baş kaldıran bir serkeş mi? Ne yaptığını bilmeyen bir delikanlı mı? Zavallı Anadolu türküsüyle acındığı, çürük ve köksüz bir toplumculuk edebiyatıyla konuştuğu zaman mı gerçektir. Yoksa bir heves karakteri mi idi?

ÇIKARKEN:

Bütünüyle her şey salonda kaldı. Dışarı çıkarken seyirciler, beraberinde sadece Ulvi Uraz'ı götürdüler. O, bir dirseğini sahnenin kenarına dayayıp, bir daha, başladığı günkü düşüncelerine dönemiyecekti.

GERÇEKTEN HİKÂYE:

Bir Haziran günü Uraz tiyatrosunun salonu bombostu; Ulvi Uraz da yoktu. Sadece gişe açıldı ve gişenin camında, aylık biletlerin satışa çıkarıldığı yazılıydı. Çünkü şuurlu ve imanlı seyirci Yalova Kaymakamı'nın yazarını da, yönetenini de iyi tanıyordu. Ne istediklerini anlamıştı. Başları ezilecek iki yılın olduklarını biliyordu.....